

Europos konferencija „ŠVIETIMAS IR
SVEIKATOS STIPRINIMAS MOKYKLOSE.
ŠVIETIMO IR SVEIKATOS SEKTORIŲ
BENDRADARBIAVIMAS“

Egmond'as, Nyderlandai
2002 m. rugsėjo 25-27 d.

EGMOND'O DARBOTVARKĖ

EGMOND'O DARBOTVARKĖ

Sveikatos stiprinimas mokykloje: sėkmės komponentai

„Sveikatos stiprinimas mokykloje gerina jaunų žmonių gebėjimus imtis veiksmų ir generuoti pokyčius. Ši veikla sukuria galimybes sukurti aplinką, kurioje mokytojai ir kiti darbuotojai gali įprasminti savo siekius ir laimėjimus. Galimybių suteikimas jauniems žmonėms, kai tos galimybės susijusios su jų svajonėmis ir planais, įgalina juos pačius tvarkyti savo gyvenimą ir gyvenimo sąlygas“ (PSO, 1997)

Europos sveikatą stiprinančių mokyklų konferencija, įvykusi Graikijoje 1997 metais, paskelbė, kad sveikatos stiprinimas mokyklose yra investicija į sveikatą, švietimą ir demokratiją. Konferencijos išdava – 10 principų, kurie pabrėžė sveikatą stiprinančių mokyklų vertingumą ir jos tikslus.

Sveikatą stiprinančiose mokyklose dėmesys sutelkiamas į:

- žinias ir supratimą apie sveikatą;
- demokratinį principų taikymą ir dalyvavimą;
- galimybių suteikimą;
- bendradarbiavimą;
- sveikatos stiprinimo ugdymo ir mokymosi metodiką;
- sveikatos stiprinimo programą;
- saugios ir sveikatai palankios aplinkos kūrimą.

Europos šalys turi dėti pastangas pristatant, stiprinant ir išlaikant domėjimąsi sveikatą stiprinančių mokyklų koncepcija. Jau dabar galima faktais pagrįsti:

- sveikatos stiprinimo mokyklose veiklos sėkmę ir pritarimą jai;
- šios veiklos rėmimo priemonės, nustatančias ryšius tarp sveikatos ir švietimo sektorių galima būtų šią veiklą remti.

Egmond'o darbotvarkė apima geriausius moksliniais įrodymais ir praktine veikla grindžiamus veiksmus, suvokta kaip esminis dalykas kuriant sėkmingas sveikatos stiprinimo programas. Sėkmingiausių rezultatų gauta įgyvendinant programas bendradarbiaujant sveikatos ir švietimo sektoriams.

Egmond'o darbotvarkė susideda iš septynių komponentų, išdėstytų trijuose darbotvarkės straipsniuose: **sąlygos, programinis planavimas ir vertinimas.**

Kiekvienas iš šių komponentų yra svarbus plėtojant ir palaikant sveikatos stiprinimo veiklą mokyklose. Minėti komponentai nėra išdėstyti prioritetine tvarka, bet kai kuriuos iš jų galima laikyti svarbiausiais.

Sąlygos

Situacijos analizė

Labai svarbu žinoti dabartinę situaciją apie sveikatą stiprinančių mokyklų veiklą. Situacijos analizė leistų atskleisti poreikius ir turimus išteklius, vykdomą veiklą ir duomenų rinkimo metodus. Ši informacija gali būti renkama:

- tiriant žinias, nuostatas, įgūdžius, kompetenciją, elgseną bei jaunų žmonių sveikatos būklę;

- įvertinant sveikatos ir švietimo sektorių indėlį į sveikatos stiprinimo veiklą;
- įvertinant kitų institucijų ir sektorių įtraukimą;
- nustatant lėšų poreikį;
- susipažįstant su kitų šalių patirtimi

Egzistuoja keletas tyrimo metodų ir priemonių, tarp jų Tarptautinis moksleivių sveikatos elgesio tyrimas, Pasaulio sveikatos organizacijos „Sveikata visiems“, Jungtinių Tautų bei nevyriausybinių organizacijų duomenų bazės.

Partnerystė

Siekiant, kad Sveikatą stiprinančių mokyklų veiklos iniciatyvos būtų sėkmingai tęsiamos ir ateityje, svarbu nustatyti aiškius bendradarbiavimo būdus įvairiais lygmenimis.

Europos patirtis rodo, kad sveikatą stiprinančių mokyklų iniciatyvos efektyviausios, kai yra tvirta partnerystė tarp mokyklų, mokytojų ir moksleivių, atsakingų bei suinteresuotų asmenų. Nacionaliniu lygmeniu didžiausią įtaką šiame procese daro Sveikatos bei Švietimo ministerijos. Efektyvi partnerystė demonstruojama, pavyzdžiui, kai partneriai susitaria, kuri institucija vadovaus programai, ir tai priklauso nuo nacionalinių ypatumų. Kaip alternatyva, susitarimu grindžiamas bendradarbiavimo modelis šiuo atveju būtų tinkamesnis.

Svarbu susitarti dėl bendrų tikslų ir užtikrinti, kad ištekliai būtų paskirstyti tolygiai. Institucijos taip pat turi susitarti dėl kompetencijos sferų ir nuspręsti kokia papildoma pagalba yra reikalinga.

Veikla siekiant įsipareigojimų prisiėmimo aukščiausiu lygmeniu

Sveikatą stiprinančių mokyklų samprata geriausia suvokiama, kai ji pristatoma ir įdiegiama kaip procesas. Sveikatą stiprinančių mokyklų struktūra suteikia mokykloms galimybių įdiegti efektyvias kompleksines sveikatos stiprinimo bei ugdymo programas. Specifinės, vieną temą apimančios programos, kurias siūlo mokykloms įvairios institucijos, gali būti taip pat efektyviai įgyvendinamos, jei jos atitinka sveikatą stiprinančios mokyklos sampratą.

Tačiau pavienių įrodymų gali nepakakti. Politikai nori žinoti argumentus, kodėl reikia remti sveikatą stiprinančių mokyklų sampratą atitinkančias programas, sprendimus priimančiai pareigūnai turi įsitikinti, kad investicijos į sveikatą stiprinančių mokyklų programą vertingos.

Į veiklą, susijusią su sveikatą stiprinančios mokyklos politika, reikia įtraukti sveikatos, švietimo bei kitų sektorių darbuotojus, atsakingus už sveikatinimo programų rėmimą.

Teorinis pagrindimas

Sveikatą stiprinančių mokyklų sampratai įdiegti nacionaliniu lygmeniu reikalingas tvirtas teorinis pagrindimas. Efektyvios programos grindžiamos visuminės ir kompleksinės sveikatos stiprinimo sampratos teorija. Toks požiūris atkreipia mūsų dėmesį į sveikatos rizikos veiksnius bei su rizika susijusius apsauginius veiksnius.

Ši samprata diegiama įgyvendinant sveikatos ir ugdymo programas, padedančias kurti saugią ir sveikatai palankią aplinką, sukuriant mokyklines sveikatos ugdymo programas bei puoselėjant partnerystę su šeimomis ir bendruomene, taip pat parengti jaunimą, gebantį įveikti kasdienio gyvenimo sunkumus.

Vadinasi, būtina suvokti, kad pokyčiai ir plėtra yra sudėtinės veiklos dalys. Tai gali turėti politinę prasmę, susijusią su viena kitai prieštaraujančiomis politinėmis sritimis ir prioritetais, išteklių paskirstymu, teorine bei filosofine veiklos kryptimi.

Programinis planavimas

Programos turinys ir uždaviniai

Politikos plėtojimas turi atsispindėti ilgalaikiuose uždaviniuose ir mokyklų sveikatinimo veiklos veiksmų plane. Pagrindiniai nacionalinio veiksmų plano elementai:

- pasikeitimas informacija apie veiklą bei iniciatyvas;
- ryšys su esama nacionaline politika sveikatos ir švietimo srityse (įgūdžiai, kompetencijos ugdymas, efektyvus mokymas, saugi mokykla vaikui, tikslai ir prioritetų nustatymas sveikatos srityje, dalyvavimas ir į veiklą orientuotas mokymas ir mokymasis);
- propaganda;
- tinklų kūrimas;
- iniciatyvos, kuriomis siekiama gerinti sveikatą stiprinančių mokyklų programų kokybę, rūpintis sveikata, gerinti švietimo kokybę bei kurti tam palankią aplinką.

Ilgalaikis planavimas

Praktika rodo, kad nacionalinių sveikatą stiprinančių mokyklų plėtra gali trukti nuo 3 iki 8 metų. Todėl norint parengti sveikatą stiprinančios mokyklos politiką, besiremiančia subalansuotos plėtros idėja, reikalingas ilgalaikis planavimas. Rekomenduojama parengti nacionalinį veiksmų planą 3-5 metų laikotarpiui, per kurį būtų galima įvertinti numatytus uždavinius ir laukiamą rezultatą, ir prireikus patikslinti ir papildyti.

Nacionalinė sveikatą stiprinančios mokyklos plėtros struktūra laikoma efektyvia, jei ji suderinta su regioninėmis ir vietinėmis struktūromis. Tai užtikrina paramą mokykloms, užtikrina jų suderinamumą, vadovavimą joms ir jų koordinavimą, padeda rasti inovacijoms bei galimybėms įgyvendinant programą.

Esminis sėkmės garantas – bendradarbiavimas tarp Švietimo ir Sveikatos ministerijų. Šis procesas suteikia galimybių sutelkti išteklius ir juos panaudoti, pasidalyti finansine ir politine parama bei susitarti dėl bendrų iniciatyvų.

Mokytojų mokymas ir profesinis tobulinimas

Programos koncepcija ir metodologija gali būti neįprasta mokytojams ir sveikatos bei švietimo darbuotojams. Sėkmingos sveikatą stiprinančių mokyklų veiklos iniciatyvos

panaudojamos rengiant išplėstines ugdymo programas mokytojams ir sveikatos specialistams.

Profesinio tobulinimo, personalo gebėjimų ugdymas ir galimybių sudarymas yra efektyvi strategija kuriant sveikatą stiprinančių mokyklų politiką. Tai įrodyta akivaizdžia nauda mokymosi procese, formuojant įgūdžius bei stiprinant socialinį kapitalą.

Būtina siekti, kad kuo daugiau žmonių, ypač mokytojų būtų įtraukiami į mokymą. Turi būti organizuojami akredituoti kursai, apimantys platų visuomenės sveikatos temų, besiremiančių sveikatą stiprinančių mokyklų sampratą.

Šis gyvybiškai svarbus komponentas reikalauja investicijų ir ryšių stiprinimo tarp atitinkamų institucijų, siekiant užtikrinti, kad kursai būtų efektyvūs, t.y. gerai parengti, tinkamai įvertinti ir tobulinami.

Vertinimas

Vertinimas

Veiklos stebėseną ir vertinimą – svarbi nacionalinės sveikatą stiprinančių mokyklų plėtros veiksmų programos dalis. Vertinimas, kuris remiasi teorija grindžiamomis programomis ir pateikia svarius veiklos efektyvumo įrodymus, turi teigiamą poveikį subalansuotos plėtros politikos kūrimui mokykloje. Teisingas ir pagrįstas veiklos ir rezultatų vertinimas padeda siekti pažangos įgyvendinant veiksmų planą.

Etikos vertybių įtvirtinimas ir įrodymais grindžiami moksliniai tyrimai atitinka sveikatą stiprinančios mokyklos sampratą bei parodo mokymosi ir su tuo susijusią naudą mokyklos bendruomenei.

Savaime suprantama, mokykla iš esmės yra mokymosi vieta, bet ji taip pat yra unikali įvairaus išsilavinimo žmonių socialinio ir kultūrinio susitikimo vieta. Sveikatą stiprinanti mokykla įkūnija praktinius ir conceptualius ryšius tarp švietimo, sveikatos ir partnerystės metu įgytų vertybių. Tai priklauso nuo įdėtų pastangų, patirties ir sprendimų vietinių lygmeniu, netgi iš to mokomasi iškeliant platesnius tikslus bei uždavinius ir taip prisidedant prie plėtros procesų.

Mes turime būti pasiruošę sutikti naujus iššūkius, todėl sveikatą stiprinančių mokyklų programa niekada negalės būti baigta. Politikos ciklas: „planavimas – įgyvendinimas – stebėseną – vertinimas“ yra esminis siekiant subalansuotos sėkmės.

